

**BEZBJEDNOSNE
POLITIKE**

FINSKA

- Dobila nezavisnost po propasti Ruskog carstva, ali su napetosti ostale.
- Stekla ugled i položaj u međunarodnim odnosima politikom dobrosusjedstva i neutralnosti.
- Mala zemlja (5,5 miliona stanovnika), članica EU, parlamentarna demokratija.
- Do 1809. pod švedskom, a 1809-1917. ruskom dominacijom.
- Po porazu od SSSR-a u Zimskom ratu 1940. ustupila mu Karelijsku prevlaku, dio Istočne Karelije, iznajmila poluostrvo Hanko i dala prolaz preko Petsama.
- Nakon poraza njenog saveznika Njemačke u II svjetskom ratu, ustupila je Petsamo SSSR-u, a iznajmila mu do 1956. poluostrvo Porkala.

- Godine 1948. predsjednik Pasikivi je sklopio sporazum sa Staljinom kojim je uspostavljena tzv. linija Pasikivi-Kekonen. Finska se obavezala da se neće boriti sa SSSR-om, da će se držati izvan sukoba, da će braniti svoju teritoriju od neprijatelja SSSR-a koji preko nje teže da uđu u SSSR, a da će, ukoliko njen odbrambeni potencijal bude nedovoljan, SSSR učestvovati u odbrani Finske.
- Ovaj sporazum nije pravni temelj finske neutralnosti, jer se riječ neutralnost ne spominje, ali je jasno postavio Finsku izvan vojnih saveza, stavljajući je u poseban odnos sa SSSR-om, s obzirom na njihovu dugu granicu. Ovaj sporazum je zamijenjen manje obavezujućim sporazumom sa Rusijom 1992. godine.
- Nakon kraja Hladnog rata Finska je ušla u EU. Finska prati širenje NATO-a na istok, posebno ulazak Estonije i drugih baltičkih država, kao i politiku Švedske prema Alijansi.
- Svoj model sigurnosti Finska gradi u skladu sa načelima OEBS-a (kao što je pravo države da sama odlučuje o sopstvenim bezbjednosnim angažmanima) i drugih međunarodnih organizacija čiji je član.
- Iz Finske perspektive, EU, Rusija i NATO su najvažniji činioci razvoja evropske sigurnosti.
- Decembra 1995. finški vojnici pridružili su se mirovnoj operaciji u BiH. Povećana je i vojna saradnja putem NORDCAPS-a Nordijskog sporazuma o saradnji na području vojne podrške mirovnim operacijama (Nordic Co-ordinated Arrangement for Military Peace Support). NORDCAPS je prerastao u Nordefco – Nordic Defence Cooperation.

- U procjenama vojnih prijetnji Finska razlikuje sigurnosnu i vojno-sigurnosnu okolinu.
- Sigurnosna okolina obuhvata cijelo područje Sjeverne Evrope i sva područja koja ga dodiruju.
- U vojno-sigurnosnu okolinu ubraja posebno važne geostrateške cjeline poput poluostrva Kola, granice Norveške i Rusije, baltičkih država, granica sa Švedskom (koja se ne posmatra kao prijetnja nego kao mogući saveznik u sukobu) i Rusijom.
- Cilj sigurnosne politike Finske je očuvanje njene nezavisnosti, očuvanje temeljnih društvenih vrijednosti, jačanje političke sposobnosti radi aktivnog sudjelovanja u stvaranju stabilne i sigurne Evrope. Osnovni činioci finske bezbjednosne politike do 2022. bili su neulazak u vojne saveze, samostalna odbrana i članstvo u EU. Nakon ruskog napada na Ukrajinu, Finska je aplicirala za ulazak u NATO.

FRANCUSKA

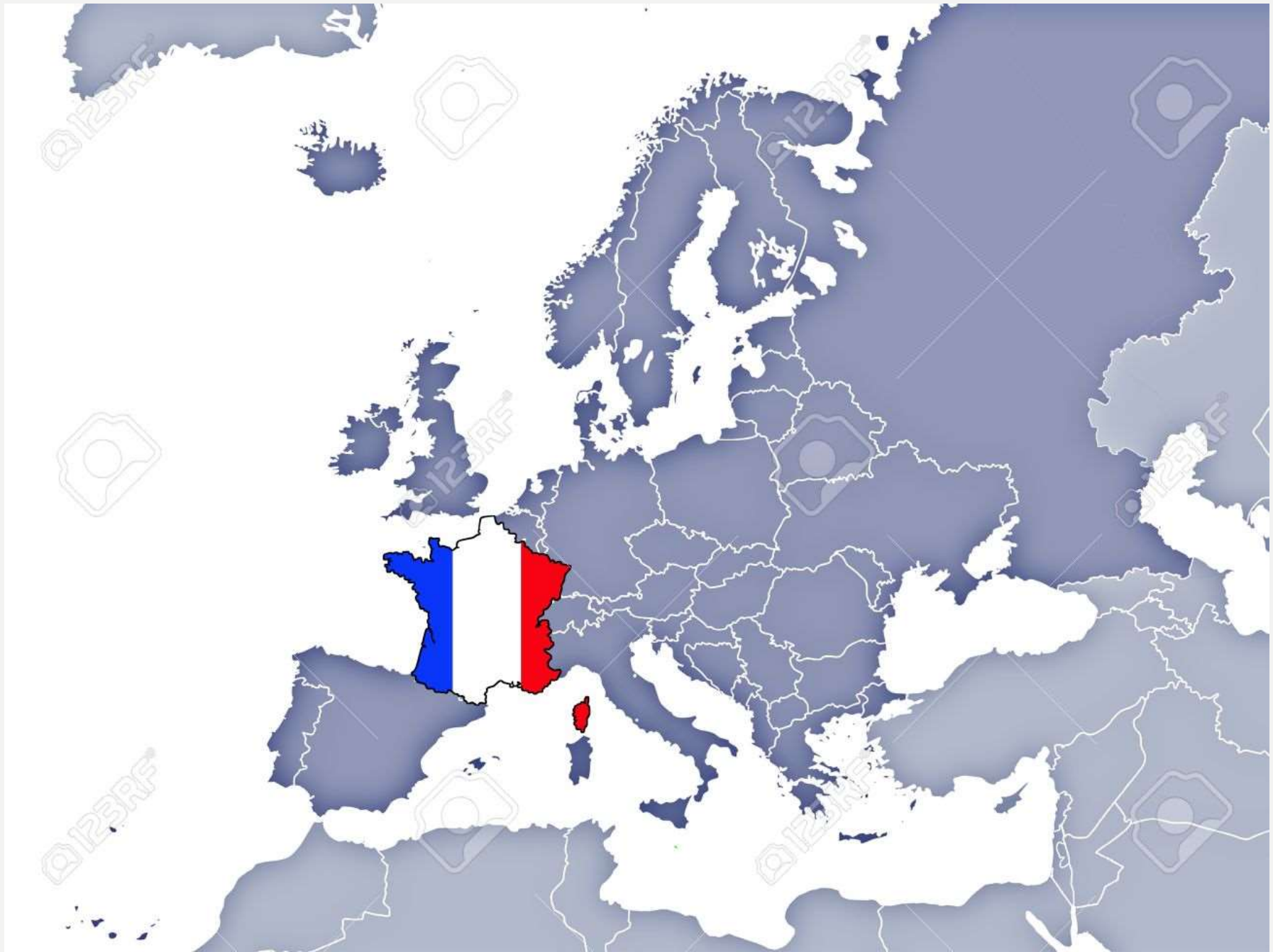
- Nakon gubitka Indokine i Alžira, De Gol, a potom i njegovi nasljednici, usmjerava francuske ambicije ka Evropi. Cilj je bio stvaranje globalnog političkog činioca u Evropi, pod francuskim vođstvom.
- Tri tradicionalna ključna elementa francuske koncepcije bezbjednosti: suverenost, nacionalna nezavisnost i razvoj Evrope prema globalnoj ulozi. No, u posthladnoratovskoj situaciji, Francuska je prisiljena da redefiniše tradicionalno shvatanje nacionalne suverenosti.
- Po završetku II svjetskog rata glavni cilj francuske spoljne i bezbjednosne politike bilo je ponovno uspostavljanje Francuske kao velike sile.
- Bez materijalne osnove da ponovo bude svjetska sila, Francuska je krenula u proces koji je trebalo da stvori integrisanu Evropu pod dominantnim francuskim uticajem.
- General de Gol, tvorac Pete republike, na čelu Francuske od 1958/1959. godine posvetio se stvaranju novog evropskog entiteta koji će omogućiti Francuskoj postizanje njenih strateških ciljeva.

- Četiri glavna činioca De Golove bezbjednosne politike:
 - ✓ očuvanje nezavisnosti djelovanja
 - ✓ razvoj francuskog nuklearnog odvraćanja kako bi se sačuvala nezavisnost djelovanja
 - ✓ učešće Francuske u NATO, ali ne unutar integrisanog vojnog zapovjedništva
 - ✓ održanje francuskih interesa na području frankofone Afrike i Bliskog istoka putem vojnih intervencija i prodaje oružja.

- Francuska je izašla iz vojne strukture NATO-a 1966. ali je u svim kritičnim trenucima pružala podršku NATO-u. Tajnim sporazumom, Francuska je utvrdila sa NATO savezom uslove djelovanja francuskih snaga u kolektivnoj odbrani.
- Zabrinuta zbog ekonomskog rasta Njemačke, Francuska je 1980-ih započela redefinisane svoje bezbjednosne politike.
- Godine 1983. Francuska osniva svoje snage za brzu reakciju. To je bila i demonstracija spremnosti za aktivno uključivanje u stvaranje autonomnog evropskog bezbjednosno-odbrambenog identiteta, i na toj osnovi, dalje saradanje sa (Zapadnom) Njemačkom.
- Po završetku Hladnog rata slijedila je „evropeizacija” francuske bezbjednosne politike – i, odustajanje od suvereniteta kao njenog glavnog obilježja.
- Budući da evropski partneri nijesu bili spremni da prihvate prostu zamjenu američkog vođstva francuskim (ili nečijim drugim), Francuska se okrenula povratku u vojnu strukturu NATO-a, u cilju stvaranja uravnoteženog odnosa u NATO-u između EU i SAD.
- Iako se ovo nije ostvarilo, pa Francuska još jednu deceniju nije vraćena u vojnu strukturu NATO-a, ona je nastavila vojnu saradnju, pa je tako učestvovala i u sukobu NATO-a i SRJ 1999.

- Predstavници Francuska i Velike Britanije susreli su se 1998. u Sen Malou i otvorili proces koji je godinu kasnije na samitu u Helsinkiju promovisao stvaranje snaga za brzu reakciju EU.
- Francuska je od 1960-ih bila nuklearna sila, a kao glavna prijetnja koja je opravdavala postojanje nuklearnog arsenala bio je SSSR. Francuska je razvila brojčano manju stratešku trijadu, force de frappe, sposobnu da nanese veliku štetu matičnoj teritoriji protivnika („strategija odvrćanja snažnog od strane slabog”).
- Po završetku Hladnog rata, Francuska nije odustala od svog nuklearnog naoružanja, ali se opredijelila za smanjivanje i modernizaciju.
- Između 1999. i 2001. revidirana je francuska nuklearna doktrina koja ima za cilj fleksibilnost u mogućoj upotrebi nuklearnog oružja – u ciljeve protivudara ubrajaju se i regionalne sile koje imaju ili bi mogle imati oružje za masovno uništenje, ne samo velika sila (nekadašnji SSSR), a i mogućnost preventivnog udara.

- Važan dio francuske bezbjednosne politike je i borba protiv terorizma. Francuska je nailazila na terorističke prijetnje, i lijeve i desne, još 1960-ih godina, a potom islamističke i separatističke grupe.
- Do 1980-ih godina Francuska je prihvatila „doktrinu utočišta” koja je značila njenu neutralnost u pogledu međunarodnog terorizma – ona je dovela do toga da ove grupe nijesu djelovale protiv Francuske ali su je koristile kao utočište. Ova doktrina je napuštena 1986. nakon serije terorističkih napada u Parizu.
- Francuski odgovor na međunarodni terorizam karakterisao je nedostatak koordinacije kao i sukobi između različitih državnih organa, što je dovelo i do popuštanja Francuske u odnosu na neke države – sponzore terorizma.
- Bit francuske bezbjednosne politike i dalje ipak ostaje projekcija francuskih nacionalnih interesa na evropski nivo. Tek izmjena samog francuskog identiteta može dovesti do temeljne izmjene ključnih ciljeva francuske bezbjednosne politike.

GRČKA

- Glavna bezbjednosna prijetnja za Grčku dugo je bila Turska. Tokom 1990-ih, glavna ugroženost Grčke dolazila je iz regiona nestabilnosti – Balkana, Crnog mora, Istočnog Mediterana.
- Ključni činilac grčke bezbjednosne politike uvijek je bio grčki identitet zasnovan na: nasljeđu klasičnog razdoblja, vizantijskom nasljeđu i pravoslavnom identitetu, i nacionalnom preporodu iz 19. vijeka.
- Grčka se oslobodila turske vlasti relativno brzo, no to je bila samo trećina grčke teritorije te će narednih devet decenija biti usmjerene na ostvarivanje Megali ideje, sve do njene propasti 1920-ih godina.
- Tokom Hladnog rata, Grčka nije smatrala SSSR glavnom prijetnjom, jer je fokus dva bloka bio u Srednjoj Evropi. Kao glavnu prijetnju Grčka je vidjela Tursku.
- Njihov sukob oko Kipra počeo je 1955. godine, što je otvorilo novu fazu konfrontacije između dvije zemlje nakon relativnog poboljšanja odnosa između 1930. i 1955.
- Drugi problem, pored kiparskog, bila je borba za kontrolu Egeja.
- Napetosti između NATO saveznika bile su izazvane i grčkom percepcijom da je za SAD Turska mnogo značajniji NATO saveznik od nje.

- Dolazak na vlast socijaliste Andreasa Papandreua 1981. još je više udaljio Grčku od NATO saveznika – Papandreu je izjavio da prijetnja za Grčku ne dolazi sa sjevera (Varšavski pakt), već sa istoka (Turska). Istovremeno, pokrenuo je modernizaciju grčke vojske, koja je tokom vojne diktature 1967-1974. bila zanemarena.
- U razvoju grčke bezbjednosne politike u doba Hladnog rata izdvajaju se tri perioda:
 - ✓ od sredine 1940-ih do početka 1960-ih – glavna unutrašnja i spoljna prijetnja bila je komunistička, a SAD i NATO glavni garanti grčke bezbjednosti;
 - ✓ od sredine 1960-ih do sredine 1970-ih – glavna prijetnja dolazi sa istoka, tj. to je Turska;
 - ✓ nakon 1974 – slabe veze sa SAD a Grčka se okreće snažnijim integracijama sa zapadnoevropskim zemljama.

- Raspadom Jugoslavije i krajem Hladnog rata nestao je predvidljivi strateški okvir za Grčku i Tursku. U Grčkoj, to je samo intenziviralo osjećaj da je Turska najveća prijetnja.
- Velika kriza izbila je 1996. oko ostrva Imije/Kardaka, kada su dvije zemlje bile na ivici rata.
- Vlada Kostasa Simitisa učinila je zaokret okrenuvši Grčku od politike opsadnog mentaliteta ka politici saradnje u regionu, uključujući Tursku. Grčka je 1999. povukla veto i dala podršku članstvu Turske u EU.
- Normalizacija odnosa sa Turskom preusmjerila je grčku bezbjednosnu politiku sa vojne dimenzije na prijetnje organizovanog kriminala, ilegalnih migracija, terorizma, izbjegličkih talasa (recimo, iz Albanije).
- Raspad Jugoslavije ostavio je velike posljedice na Grčku – ostala je fizički odvojena od EU, i od toga je imala ekonomsku štetu; ponovo je otvoreno pitanje makedonskog iredentizma; javili su se strahovi od jačanja bugarskog nacionalizma; pogoršali su se odnosi sa Albanijom zbog tretmana grčke manjine u toj zemlji; javio se i strah od rasta turskog uticaja, odnosno od stvaranja „islamskog polumjeseca” na Balkanu.
- Krajem 1990-ih Grčka se željela profilisati kao predvodnica Balkana, i njegova veza sa EU, što je trebalo da ojača i njenu ulogu u EU.

- U Grčkoj je decenijama bio prisutan ljevičarski terorizam, najpoznatiji primjer – teroristička grupa „17. novembar”. To je bila mala grupa politički motivisanih pojedinaca nalik grupi Bader Majnhof u Zapadnoj Njemačkoj ili Crvenim brigadama u Italiji.
- Terorizam kasnije sve više biva povezan sa organizovanim kriminalom. Grčka u novim okolnostima nije razvila adekvatne protivterorističke mjere, i zbog toga što je njen bezbjednosni fokus bio na drugim pitanjima. Sposobnosti za vođenje antiterorističke borbe znatno su uvećane održavanjem LJOI u Atini 2004. godine.

HRVATSKA

- Hrvatska se opredijelila za razvoj bezbjednosne politike koji podrazumijeva saradnju i zajedničko djelovanje na međunarodnom nivou. Ona je opredijeljena za ulazak u integracije i aranžmane koji će doprinostiti ne samo sigurnosti Hrvatske, već i izgradnji povoljnog međunarodnog okruženja. To je i ostvareno ulascima Hrvatske u NATO i EU.
- Hrvatska ostvarenje svoje bezbjednosne politike usmjerava prema:
 - ✓ djelovanju sa drugim državama u sklopu PzM, odnosno kasnije NATO-a;
 - ✓ integraciji u EU i evropsku spoljnu i bezbjednosnu politiku;
 - ✓ razvoju dobrosusjedskih odnosa i regionalne saradnje;
 - ✓ saradnji sa međunarodnim organizacijama;
 - ✓ kontroli oružja i mjerama izgradnje povjerenja i bezbjednosti;
 - ✓ učešću u međunarodnim mirovnim i humanitarnim operacijama;
 - ✓ razvoju odbrambenih sposobnosti;
 - ✓ razvoju unutrašnje sigurnosti.

- Iako je Hrvatska još 1995. u govoru Franja Tuđmana proklamovala ulaske u EU i NATO kao ključne spoljnopolitičke ciljeve, tek nakon izbora 2000. međunarodna zajednica počinje drugačije da gleda na Hrvatsku i ubrzava se hod prema međunarodnim integracijama.
- Hrvatska se nalazi u regionu koji je opterećen nizom problema (stabilnost BiH i S. Makedonije, odnosi Srbije i Kosova), i izložena je drugim prijetnjama (organizovani kriminal, terorizam, ilegalne migracije...).

IZRAEL

- Realizam je dominantna perspektiva u oblikovanju izraelske bezbjednosne politike. Nesigurnost opstanka trajno je uticala na definisanje i realizaciju izraelske bezbjednosne politike.
- Pedesetih godina 20. vijeka formirane su tri osnovne postavke bezbjednosne politike Izraela koje važe i danas:
 - ✓ ogromna razlika u resursima između Izraela i arapskih susjeda sprječava Izrael da bilo koji sukob završi vojnim sredstvima;
 - ✓ glavnu prijetnju predstavlja istovremeni koordinisani napad arapskih država, te Izrael mora stalno održavati sposobnost odbrane kako bi preživio i najgori mogući napad;
 - ✓ izraelska sigurnosna politika počiva na odvraćanju, strateškom upozorenju i odlučnosti za primjenu vojne sile u slučaju neuspjeha odvraćanja. U tom kontekstu, najbolja odbrambena strategija je preventivni napad.

- Izrael je nastao rezolucijom OUN iz 1947, odnosno ratom iz 1948. u kojem je Izrael vojno porazio pet arapskih država i uvećao za 50% teritoriju koju je dobio rezolucijom.
- IDF mora da održava kvalitativnu prednost nad brojčano snažnijim arapskim vojskama.
- Izraelska bezbjednosna politika je pod dominantnim uticajem geografskog činioca.
- Na najužem dijelu, Izrael je širok samo 16km. Stoga je prihvaćena strategija periferne odbrane. Osvajanjem Sinaja, Golana i Zapadne obale 1967. stvorene su tampon-zone.
- Osjećaj nesigurnosti pojačava demografski činilac – Izrael ima svega oko 9 miliona stanovnika, od čega su petina Arapi.
- Psihološki činilac proizlazi iz 2000 godina jevrejske istorije koju najviše čini progoni, koji su kulminirali nacističkim pokušajem uništenja Jevreja, i koji daje stalni osjećaj nesigurnosti.

- Budući da nije jasno definisano ko je odgovoran za definisanje bezbjednosne politike, premijer i njegov kabinet preuzeli su tu ulogu. Uz premijera, u donošenju ključnih odluka sudjeluju i predsjednik, ministar odbrane, nekoliko drugih ministara, zapovjednik IDF-a i šef vojnoobavještajne službe Aman. Zbog toga, u oblikovanju izraelske bezbjednosne politike preovladava vojni pristup.
- Od druge polovine sedamdesetih godina Izraelu glavna prijetnja postaju terorističke organizacije, a ne države.
- Izrael, prema svjedočenju nuklearnog inženjera Mordehaja Vanunua, ima oko 100 nuklearnih bojevih glava.
- Kraj bipolarizma pogodovao je Izraelu jer arapske zemlje više nijesu primale pomoć od SSSR-a, a izraelski saveznik SAD dobija dominantan uticaj na Bliskom istoku. Izrael dobija i visokokvalifikovanu radnu snagu masovnom imigracijom sovjetskih jevreja.

- Preorijentacija izraelske bezbjednosne politike nakon Hladnog rata obuhvatila je smanjenje uticaja vojnog činioca i pronalaženje načina za postizanje dugoročnog mira sa susjedima. Cilj više nije oslabiti arapske režime jer to otvara prostor dolasku na vlast islamista.
- Izrael se uvijek morao oslanjati na neku spoljnu silu – to je u prvo vrijeme bila Francuska, a od kraja 1960-ih do danas to su SAD.
- Tokom 1990-ih, Izrael je razvio de facto savezništvo sa Turskom.
- Godine 2001. Izrael je postao prva država koja je sklopila sporazum o bezbjednosti sa NATO-om, pružajući okvir za zaštitu povjerljivih podataka.

- Različiti prijedlozi u pogledu institucionalizacije saradnje Izraela i NATO-a:
 - ✓ razvoj odnosa u okviru Mediteranskog dijaloga;
 - ✓ Partnerstvo za mir i „švedski model”;
 - ✓ jačanje bilateralnih odnosa.
 - ✓ Izrael je prva neevropska zemlja koja se pridružila programima EU za istraživanje i tehnički razvoj.
- SAD i Australija su po pravilu davali podršku Izraelu u OUN-u, dok su evropske zemlje uglavnom osuđivale njegovo djelovanje.
- Izrael je danas zemlja u ratu na dva fronta – sa Palestincima i sa Hezbolahom.

NJEMAČKA

- Nakon kraja Hladnog rata, u kojem je simbol podijeljenosti bila upravo njemačka teritorija, Njemačka je ujedinjena, i ponovo je postala važan činilac u evropskom prostoru.
- U prvim godinama, Njemačka je bila posvećena unutrašnjoj konsolidaciji, te nije mogla izražavati hegemonističke namjere.
- Iako je bilo takvih očekivanja, Njemačka nije krenula putem proizvodnje nuklearnog oružja, već je upozoravala na opasnosti koje prijete od takve vrste oružja. Svoju poziciju u međunarodnim odnosima Njemačka nije gradila na vojnim potencijalima.
- Njemačka nije direktno učestvovala u I zalivskom ratu ali je poslala svoje minolovce u Persijski zaliv. Kasnije se uključila u misije OUN u Kambodži, Somaliji i BiH, strogo u okviru onoga što dozvoljava Osnovni zakon SRNj. Po odluci Ustavnog suda 1994. koja je otvorila vrata aktivnijem djelovanju njemačke vojske izvan granica NATO-a, Njemačka je učestvovala u ratu sa SRJ 1999. godine.

- Kosovsko iskustvo imalo je važan uticaj na formiranje njemačke bezbjednosne politike. Odlukom da učestvuje u ratu 1999. Njemačka je napustila stanovnište da „nema više ratovanja”. Nakon završetka vazdušne kampanje, među prvima je poslala svoje snage na Kosovo.
- Dolaskom nove, „crveno-zelene” koalicije na vlast 1998. i selidbom prijestonice iz Bona u Berlin otvorene su debate o njemačkom identitetu koje su, između ostalog, ukazivale na neke činjenice iz njemačke istorije koje nijesu bile dovoljno poznate.
- Uvidjevši da ne postoje institucionalni načini za zaustavljanje SAD-a na međunarodnom planu (u vrijeme ratova u Avganistanu i Iraku), Njemačka se okrenula jačanju spoljne i bezbjednosne politike EU.
- Dolazak Angele Merkel na čelo Njemačke vodio je ka promjenama njemačke bezbjednosne politike na području transatlantskih odnosa, odnosa prema NATO-u i odnosa prema evropskoj spoljnoj i bezbjednosnoj politici. Odnosi sa SAD su poboljšani, NATO je stavljen u prvi plan, a evropska politika nije više shvatana kao pandan evroatlantskoj, nego kao njena dopuna.

EUROPE

